

EĞİTİM KURUMLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN DERS DIŞI ETKİNLİKLERİN SINIFLANDIRILMASINA YÖNELİK BİR ÖNERİ

Erdoğan KÖSE*

Özet

Bu çalışmanın amacı, eğitim kurumlarında formal öğretim etkinliklerinin dışında kalan ve öğrencilerin gelişimlerini doğrudan etkileyen ders dışı etkinliklerin neler olduğunu belirlemek ve bu etkinlikleri belirli özelliklerine göre sınıflandırmaktır. Bu temel amaç doğrultusunda, eğitim kurumlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinlikler tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak yerli ve yabancı literatür taranmış ve ders dışı etkinliklerin kapsamı ve sınırları belirlenmeye çalışılmıştır. İçeriği ve sınırları belirlenen etkinlikler, belirli özelliklerine göre gruplandırılmıştır. Sonuç olarak, ders dışı etkinlikler özellikleri itibarıyla sınıflandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, ders dışı etkinlikler, sınıflandırma

Abstract

The purpose of this study is to determine and classify out of class activity in educational institutions that affect students development directly. To do this, out of class activities were identified that realized in educational institutions. In addition, national and international literature were reviewed and tried to determine scopes and limitations of out of class activities. This activities were grouped in accordance with distinct features. As a result, out of class activities were classified.

Key Words: Student, out of class activity, classify

Giriş

Çocuğun gelişiminde, ders dışı etkinlikler, ders içi faaliyetler kadar önemlidir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin formal öğretim süreci içerisinde öğrendiklerini pekiştiren, bu öğrenmelerin yaşama ilişkili olduğunu gösteren ve kuramsal öğrenmelerin uygulamaya konulmasını sağlayan etkinliklerdir. Ders dışı etkinlikleri, formal öğretim etkinliklerinden ayrı veya bağımsız düşünmek olanaklı değildir. Burada en önemli koşul, ders dışı etkinliklerin kontrollü, programlı ve planlı bir şekilde yapılmasıdır. Çağımızda çocukların ders dışı zamanları anne-baba, öğretmenler veya yetişkinler tarafından kontrol edilmezse, çocukların olumsuz davranışlara yönelmeleri çok kolay gözükmektedir. Okullarda çocukların ders dışı zamanlarını kontrollü bir şekilde, kendilerine fayda sağlayacak biçimde geçirmelerinin en mantıklı yollarından birisi, ders dışı etkinliklerdir. Bu tür etkinliklere çocukları yönlendirecek özendirici önlemler almak, yetişkinlerin görevidir.

* Doç. Dr.; Atatürk Üniversitesi, K.K.E.F., Eğitim Bilimleri Bölümü, erdogan63@gmail.com.

Bu anlamda, özellikle gelişmiş ülkelerde ders dışı etkinliklere verilen değer ve önem giderek artmaktadır. Öncelikle ders dışı etkinliklerle ilgili okulların hem fiziksel hem de personel olanaklarını arttırdıkları görülmektedir. Okulların ders dışı etkinlikleri, okulun olanakları, okul yönetiminin tutumu, öğretmenlerin nitelik ve nicelik olarak yeterliliği, ailelerin ve çevrenin tutumu ve desteği, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına bağlı olarak farklılıklar gösterebilir. Başka bir deyişle, okulların sunduğu ders dışı etkinlikler, okulun olanakları ve çevrenin desteği ölçüsünde değişkenlik arz edebilir. Ülkemiz eğitim sistemi içinde, istenilen çeşitlilikte olmamasına karşın, gerek yönetmeliklerle yapılması zorunlu olan, gerekse okulların kendi olanaklarıyla gerçekleştirdikleri ders dışı etkinlikler bulunmaktadır. Ancak, yapılan bu etkinliklerin bilinçli, programlı ve planlı bir şekilde yapıldığını söylemek oldukça güçtür. Bu tür etkinliklerin istenilen biçimde yapılabilmesi için, ders dışı etkinliklerin neler olduğu, bu etkinliklerin kapsamının ne olduğu ve okulların bu etkinlikler için sunabileceği olanakların neler olduğunun bilinmesi gerekir. Ders dışı etkinlikler, düzenli, sistemli, planlı bir şekilde belirlenir ve ders içi etkinliklerle paralel olarak uygulanırsa, hem çocukların gelişimine büyük katkı sağlayacak, hem de eğitim-öğretimin başarısını arttıracaktır.

Amaç

Bu çalışmada, formal öğretim etkinliklerinin dışında kalan ve öğrencilerin kişiliklerini ve gelişimlerini etkileyen ders dışı etkinliklerin neler olduğunu belirlemek, bu etkinliklerin belirli özelliklere göre gruplandırılıp gruplandırılmayacağını değerlendirmek ve her bir ders dışı etkinliğin içeriğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Formal öğretim etkinliklerinin dışında kalan ve çocukların zamanlarını geçirdikleri etkinlikler nelerdir?
2. Ders dışı etkinlikler belirli özelliklerine göre kategorize edilerek sınıflandırılabilir mi?
3. Her bir ders dışı etkinlik içeriği, kapsamı ve sınırları ile belirlenebilir mi?

Yöntem

Bu çalışmada, tarama modellerinden literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Tarama modellerinde, mevcut problem doğrultusunda, literatürde bulunan bilgilere ulaşılarak, bu bilgiler analiz edilerek, belirli sistematik içinde problemin çözümü için kullanılır (Kaptan, 1995: 61). Ders dışı etkinlikleri belirli bir sistematik içinde sınıflandırmayı amaçlayan bu çalışmada veriler, yerli ve yabancı literatür taranarak elde edilmiştir. Ders dışı etkinliklerle ilgili yerli

kaynak çok yeterli olmamakla birlikte, özellikle internet aracılığıyla daha çok yabancı literatürden yararlanılmıştır.

Öncelikle yapılan literatür taramasında, eğitim kurumlarında yapılan ders dışı etkinlikler çıkarılmıştır. Özellikle ulaşılabilen yurt dışı makaleler ve kitaplar ile yapılan programlar (extracurriculum) incelenmiş ve gerekli notlar alınmıştır. Yapılan incelemelerde, ders dışı etkinliklerin ne ülkemizde, ne de yurt dışında bir sınıflamasına rastlanmamıştır.

Yapılan taramada bu etkinliklerin kapsamı, düzeyi, yapılışı ve sınırları saptanmış ve daha sonra bu etkinlikler benzer ve farklı özelliklerine göre sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Yapılan bu sınıflandırmada, ders dışı etkinlikler genel olarak üçe ayrılmıştır. Bunlar; formal eğitimi tamamlayan etkinlikler, ders dışı sosyal etkinlikler ve okul dışı etkinliklerdir. Formal eğitimi tamamlayan etkinlikler; ev ödevleri ve projeler, bilgisayar destekli etkinlikler, yetiştirme kursları, sınavlara hazırlık çalışmaları, belirli gün ve haftaların kutlanması ve çevre-okul gezileridir. Ders dışı sosyal etkinlikler ise; sportif etkinlikler, sanat etkinlikleri, kültürel etkinlikler, toplantılar veya törenler, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanma ve öğrenci kulüpleridir. Okul dışı etkinlikler ise; ev ve sokak etkinlikleri, dinî bayramlarda yapılan etkinlikler, aileye ekonomik katkı için yapılan işler ve meslek kazanmak için yapılan işlerdir. Aşağıda bu etkinliklerin amacı, kapsamı ve sınırlılıkları kısaca tanıtılmaya çalışılmıştır.

Ders Dışı Etkinlikler

1. Formal Eğitimi Tamamlayan Etkinlikler

Öğrenciye kazandırılmak istenen birçok davranış ders içindeki eğitim-öğretim etkinlikleriyle kazandırılmaya çalışılmaktadır. Ancak zamanın yetiştirilememesi, öğrenci sayısının çokluğu, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklar, yeterince tekrarın yapılamaması vb. nedenlerle davranışlar, ders içerisinde istenilen ölçüde kazandırılmamaktadır. Bu ders içerisinde kazandırılmayan veya yarım kalan davranışların tam olarak kazandırılabilmesi için, öğrenciler ders dışı zamanlarda da çalışmak zorunda olabilirler. Ayrıca, kazanılan davranışın kalıcılığının sağlanması için de sık sık tekrar edilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, bir sonraki öğrenilecek konular, ön çalışma veya ön hazırlık gerektirebilir. Bunun için, öğrencilerin ders içinde kazandıkları veya kazanmaları gereken davranışları tamamlayan, pekiştiren ya da davranış kazanmaya hazırlayan ders dışı etkinliklere, formal eğitimi tamamlayan etkinlikler denilmektedir. Ders içi eğitim-öğretim çalışmalarını doğrudan etkileyen bu ders dışı etkinlikler; ev ödevleri ve projeler, bilgisayar destekli etkinlikler, yetiştirme kursları, sınavlara hazırlık çalışmaları, belirli gün ve haftaların kutlanması ve çevre-okul gezileridir.

1.1. Ev Ödevleri ve Projeler

Ev ödevleri, eğitim-öğretimle ilgili bazı etkinliklerin okul dışında veya evde yapılması anlamına gelmektedir. Ödev, öğrencinin bilgi ve becerilerini artırmak ve aynı zamanda derste öğrendiklerini pekiştirerek daha kalıcı hale getirmek amacıyla ders dışı zamanlarda bireysel veya grup içinde yaptığı çalışmalarla meydana getirdiği metin, araç ve işlerdir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1994: 132). Ayrıca ödev, belli bir ders konusu veya ünitesi ile ilgili olarak öğrencilerden yapmaları istenen zihinsel veya bedensel çalışmalardır (Bilen, 1990: 131). Ev ödevleri, okulda yapılan eğitim-öğretim etkinliklerini tamamlayan ve bu etkinliklerle birlikte düşünülmesi gereken ders dışı eğitim etkinlikleridir.

Yapılan araştırmalar, ödevin öğrencinin öğretime hazırlanmasında, öğretimin oluşmasında ve öğretim sonrası öğrenilenlerin pekişmesinde önemli ve etkili bir öğretim tekniği olduğunu göstermiştir (Alicıgüzel, 1979: 282). Ev ödevleri, genellikle ya konuya hazırlık amacıyla ya da konu işlendikten sonra öğrenciye kazandırılan davranışları pekiştirmek amacıyla verilmektedir. Öğrenciden, herhangi bir konuya başlamadan önce, kazandırılacak olan davranışlarla ilgili altyapıyı oluşturması veya öğrenilecek konuya ilgisinin çekilmesi için hazırlık yapması istenir ki bunlara “hazırlık çalışmaları” denilmektedir. Herhangi bir ders işlendikten sonra, kazandırılan davranışların tekrar edilerek pekiştirilmesi için de ödevler verilebilmektedir. Bu tür ödevlere de genellikle “alıştırma çalışmaları” denilmektedir.

Ayrıca, “dönemlik ödev”, “uzun süreli ödev” gibi değişik adlarla anılan projeler de ev ödevleri gibi sınıf içi eğitim-öğretim etkinliklerini destekleyen veya tamamlayan etkinliklerdir. Proje, çocuğun serbest bir biçimde seçtiği ve isteyerek, yürekten bağlanarak, üzerinde çalıştığı her türlü etkinlik ve hareketidir (Hesapçioğlu, 1994: 128). Projelerin ev ödevlerinden en önemli farkları; daha geniş kapsamlı olması, dönemlik veya yıllık yapılması ve daha çok öğrencileri araştırmaya yöneltmesidir. Proje, özellikle direkt bilgiyi öğrenmek yerine, bilginin kaynağına ulaşmayı ve araştırmayı öğreten bir etkinlik olduğu için, çağdaş eğitim anlayışında çok fazla değer verilen bir etkinliktir.

1.2. Bilgisayar Destekli Etkinlikler

Okul, hayatın kendisi veya hayatın küçük bir kesiti olduğuna göre, yaşamın içine giren her yenilik, okulun içine de girmek zorundadır. Bu yeniliklerden birisi de bilgisayar teknolojisidir. Bilgisayarın eğitimde kullanılması genelde iki yönlüdür (İşman ve Eskicumalı, 1999: 168). Birincisi, öğretmenler, öğrenciler, okul yöneticileri ve diğer personelle ilgili bilgilerin bilgisayara yüklenmesi ve gereksinim duyulduğu zaman kullanılmasıdır ki buna bilgisayar yönetimli eğitim denilmektedir. İkincisi ise, eğitim-öğretim faaliyetinin içinde,

gerektiği zaman öğrencinin birebir iletişim kurduğu, öğrencinin birden çok duyu organına etki edici ve öğretmene büyük bir kolaylık ve yardım sağlayıcı olarak kullanılmasıdır ki buna bilgisayar destekli eğitim denilmektedir. Günümüzde bilgisayar desteğiyle her türlü eğitim-öğretim etkinliği yapılabilmektedir (Selinger, 1999). Bilgisayar destekli eğitim, öğrencilere farklı bir ortam, değişik yöntem ve teknikler, birden fazla duyu organını harekete geçirme olanağı sunduğu için onların dikkatini çekmekte ve eğitim-öğretim sürecinin rutinliğinin ortadan kalkmasına yardımcı olmaktadır. Bilgisayar ders içi etkinliklerde kullanıldığı gibi, olanaklar ölçüsünde ders dışı etkinliklerde de kullanılabilir.

Bilgisayar destekli eğitimin öğrenci başarısı üzerindeki etkisi konusunda yapılan araştırmalar, genellikle bu tür eğitimin öğrenci başarısını yükselttiğini, ayrıca düzenli sınıf öğretimine ek olarak uygulandığında başarıyı yükselttiğini, en çok etkisinin düşük başarılı öğrencilerde olduğunu göstermektedir (Senemoğlu, 1997: 437). Bunun için, bilgisayar sınıf faaliyetlerini destekleyici ve öğrenilenlerin tekrar edilmesi için yardımcı bir araçtır. Tek başına öğretmenin yerini alması durumunda, eğitim-öğretim etkinlikleri amacından uzaklaşabilir ve öğrenciler için zaman geçirici bir oyun aracı haline alabilir.

1.3. Yetiştirme Kursları

Yetiştirme kursları, ilköğretim okullarına özgü bir uygulamadır. Bu kurslar, ilköğretim okullarının bütün sınıflarında, birinci kanaat döneminin sonuçlarına göre Türkçe ve Matematik derslerinde açık bir başarısızlık görüldüğü durumlarda, okul müdürünün başkanlığında, sınıf öğretmenleri ve varsa Türkçe ve Matematik dersi branş öğretmenlerinin katılımıyla alacakları kararla, ikinci dönemde normal öğretim programı dışında, bu derslerdeki eksiklikleri tamamlamak için yapılacak çalışmaları kapsamaktadır. Yetiştirme kurslarının amacı, birinci dönem itibarıyla, Türkçe ve Matematik derslerindeki başarısızlığı veya eksiklikleri asgariye indirmektir. Böyle bir başarısızlığın veya eksikliğin olduğuna ve böyle bir kursun açılması gerektiğine tamamen öğretmenler kurulu karar verir. Bu kurslar, haftada iki saatten az olamaz ve normal eğitim-öğretim etkinliklerini engellemeyecek şekilde planlanır (MEB, 1997). Bunun için eğer bir okulda böyle bir kurs açılmışsa, genellikle çalışmalar hafta sonunda yürütülür. Ayrıca bu kurslar, parasızdır ve öğrenci, velisinin izniyle kursa öğrenci katılabilir. Bunun yanında, ders yılı içinde öğretmensizlik sebebiyle boş geçen dersler için, öğretim yılının ikinci kanaat döneminde, dersler aksatılmadan yetiştirme kursları açılır. Bu sınıflarda, hangi dersten olursa olsun, eğer birinci kanaat döneminde, o ders öğretmensiz geçmişse, ikinci kanaat döneminde bu dersle ilgili yetiştirme kursu düzenlenir.

Yetiştirme kurslarının yanı sıra, son dönemlerde yaygınlaşmaya başlayan 'Etüt Merkezleri' de, bu kurslara alternatif bir etkinlik biçimidir. Etüt merkezleri, özel ve paralıdır.

Özellikle anne-babası tüm gün çalışan ve ikili öğrenim gören çocuklar için tasarlanmış; ancak yaygınlaştıkça etkinlik alanları genişlemiştir. Bu merkezler, öğrencilerin bazı derslerdeki başarısızlıklarını gidermek, ev ödevlerini ve projelerini yapmalarına yardımcı olmak ve sınavlara hazırlamak gibi etkinlikleri de yapmaktadır.

1.4. Sınavlara Hazırlık Çalışmaları

Öğrencilerin, ders dışı etkinliklerinden birisi de sınavlara hazırlık çalışmalarıdır. Sınavlar, eğitim-öğretim uygulamalarıyla, öğrencilere amaçlar doğrultusunda kazandırılmak istenen davranışların kazandırılıp kazandırılmadığını kontrol etmek amacıyla yapılan ve değerlendirmeye esas olan ölçme araçlarıdır. Öğrenci başarısını ölçmede, derslerin özelliklerine göre, genelde yazılı, sözlü ve uygulamalı sınavlar yapılır. Bu sınavlarla, hem eğitim-öğretim çalışmaları, hem de öğrenci başarısı değerlendirilmektedir. Başarı, birtakım bilgi ve beceri kazanmayı gerektiren konularda öğrencinin istenilen düzeyde yeterlik göstermesi veya kendisine ölçme araçları uygulanan öğrencinin gösterdiği olumlu tepkilerle ortaya çıkan sonuçtur (Koçak, 1993: 18). Eğitim-öğretim ortamlarında yapılan tüm faaliyetler, öğrencinin başarısı içindir. Bu aynı zamanda, sistemin veya eğitim-öğretim etkinliklerinin de başarısının bir ölçüsüdür.

Normal derslerin sınavlarına hazırlığın yanında, ülkemizde öğrenciler, bir üst öğrenime geçiş sınavlarına da uzun vadeli olarak hazırlanmaktadır. Özellikle devlet parasız yatılılık, Anadolu liseleri, fen liseleri, üniversiteye hazırlık gibi üst öğrenim kurumlarına girebilmek için ders dışı zamanlarında bu sınavlara yönelik çalışmaktadırlar. Bu tür sınavlar da, bilinçli, sabırlı, planlı ve düzenli bir çalışma gerektirmektedir. Bu tür sınavlara hazırlanmada, ‘dershane’ denilen kurum hizmet vermektedir ve ülkemizde oldukça yaygındır.

1.5. Belirli Gün ve Haftaların Kutlanması

Belirli gün ve haftalar, ülkemiz okullarında hem ders içi etkinliklerle hem de ders dışı etkinliklerle kutlanması zorunlu olan gün ve haftalardır. Bunlar, genellikle ülkemiz tarihi için önemli olan millî bayramlar, millî kahramanların doğum ve ölüm günleri, okulun bulunduğu yerin kurtuluş günü ve evrensel olarak insanların belirlediği bazı değerlere yönelik gün veya haftalardır. Belirli gün ve haftaların kutlanması, öğrencilerin seviyelerine göre ders içi kuramsal çalışmalarla ve ders dışı yaparak-yaşayarak yapılabilecek türlü etkinliklerle yapılmaktadır. Bu kutlamaların amaçları, öğrencilerin güncel olaylarla ilgilenmelerini, toplumsal yaşamda rol oynayan kurumları, olayları ve sorunları fark etmelerini sağlamak ve bu kurumlara karşı olumlu tutum geliştirmelerine, evrensel ve millî değerleri benimsemelerine yardımcı olmaktır (Gürdal vd., 1998: 755). Ders dışı etkinlik olarak belirli gün ve haftaların kutlanması, hem derste

öğrenilenleri somutlaştırmak, hem de öğrencilerin millî ve evrensel değerler hakkında yaparak-yaşayarak bilgi, beceri ve tutum kazanmalarını sağlamak açısından önemlidir.

1.6. Çevre-Okul Gezileri

Eğitim-öğretim etkinlikleriyle öğrencilerin kazandıkları davranışlar, farklı uygulama ortamlarında pekiştirilmedikçe o davranışların kalıcılığını sağlamak hemen hemen mümkün değildir. Zaten öğrenciler, okula doğal yaşamdan gelmekte ve okulu bitirince tekrar doğal yaşama dönmektedir. Bundan dolayı, okul döneminde de öğrenci öğrendiklerini yaşama bütünleştirmeli ve öğrenilenlerin doğal yaşamın bir parçası olduğunun farkına varmalıdır. Bunun en sağlıklı yollarından birisi, çevre ve okul gezileridir. Gezi, okul ve sınıf içi çalışmaları tamamlamak, daha anlamlı kılmak amacıyla uygulanan planlı ziyaretlerdir (Bilen, 1990: 118). Gezinin amacı, ya ders ortamında öğrenilenleri tamamlamak veya pekiştirmek ya soyut öğrenme konularını somutlaştırmak ya da yeni bilgileri asıl kaynağından öğrenmektir.

Geziler, çevre ve okul gezileri olmak üzere ikiye ayrılır. Çevre gezileri: Bir veya birkaç sınıfın öğrencilerinin, daha çok derste öğrenilenleri tamamlamak amacıyla, öğretmen veya öğretmenlerin rehberliğinde, velilerin izniyle, genellikle yakın yerlere yaptıkları gezilerdir. Bu tür gezilere sınıf gezileri veya sınıf ziyaretleri de denilmektedir. Okul gezileri ise; tüm okul öğrencilerinin, daha çok yeni bilgileri (yaşama ilişkin) asıl kaynağından öğrenmek amacıyla, okul yönetimi ve öğretmenlerin rehberliğinde, velilerin izniyle, yakın veya uzak yerlere yaptıkları gezilerdir. Bu tür geziler, olayları, durumları veya yerleri gerçek görünümünü gözlemek, tanımak ve takdir etmek amacıyla uygulanır (Bilen, 1990: 118). Gezi öncesi yapılan planlamada ziyaret edilecek yerin dersle ilgisi belirtilir ve öğrencilerin neleri, nasıl ve hangi öğrendikleriyle ilişkilendirerek gözleyecekleri belirlenir.

2. Ders Dışı Sosyal Etkinlikler

Öğrencinin ders içi eğitim-öğretim etkinliklerini doğrudan etkilemeyen; ancak derste aldığı bilgileri uygulayabildiği, boş zamanlarını dilediği gibi değerlendirebildiği, bir bütün olarak kişiliğini geliştirebildiği, çevresini, toplumu ve yaşamı tanımaya yönelik ders dışı etkinlikler de vardır. Okul içinde, çevresinde veya okulun dışında yapılabilen bu etkinliklere genel olarak ders dışı sosyal etkinlikler adı verilmektedir. Bunlar; sportif etkinlikler, sanat etkinlikleri, kültürel etkinlikler, toplantılar veya törenler, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanma ve öğrenci kulüpleridir.

2.1. Sportif Etkinlikler

Her insan, spor yapabilecek bir potansiyelle doğar. Spor, insana özgü bir yaşama ve kültür olayıdır. Spor, bireyin birlikte çalışma, yardımlaşma, başarıları paylaşma, yenilgiyi

birlikte göğüsleme, kişisel disiplin sağlama, oyun düzenine saygı duyma, davranışlarını ve duygularını kontrol etmeyi öğrenme, başkalarını kabul etme, dikkatini yoğunlaştırma, saldırganlık dürtülerini yasal olarak boşaltma ve dayanıklı olma gibi özellikleri geliştiren bir olgudur (Göde *vd.*, 1998: 29; Demirbolat, 1991: 146). Bunun yanında, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de spor (özellikle futbol) kitleleri peşinden sürükleyen toplumsal bir olgu, milyon dolarlarla ifade edilen paraların harcandığı ekonomik bir kurum haline gelmiştir. Bunun için çocukların sporun değişik branşlarına ilgi duymaları ve boş zamanlarını spor yaparak geçirmeye çalışmaları kaçınılmazdır. Bu kapsamda, Milli Eğitim Bakanlığı, okullardaki spor etkinliklerinin bir çatı altında toplanması, sportif etkinliklerin planlanması ve konuyla ilgili hizmetlerin yürütülmesi amacıyla, Okul içi Beden Eğitimi, Spor ve İzicilik Dairesi Başkanlığını kurmuştur (Türk, 1999: 167). Bu daire başkanlığı, bakanlığa bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarındaki beden eğitimi, spor ve izcilik etkinlikleriyle ilgili bütün görev ve hizmetleri yürütmekle görevlidir. Bu kuruma bağlı olarak ülkedeki tüm okullarda spor kulüpleri aracılığıyla, okulun sportif etkinlikleri yürütülmektedir.

Bir ders dışı etkinlik olarak spor, öğrencinin bir bütün olarak gelişimine katkı sağlamaktadır. Ayrıca yapılan araştırmalar, okullardaki spor etkinliklerinin akademik başarıya, okula devama, bir üst öğrenimi tercih etmeye, okulu bırakmaları önlemeye, okul kültürünün gelişimine, liderliğin gelişimine olumlu etkide bulunduğunu göstermektedir (Berk and Goeble, 1987; Chatchaikam, 1998; Gholson, 1985; Suzuki, 1998; O'Brien and Rollefson, 1995; Moore, 1995). Ayrıca popüler olması nedeniyle, çoğu spor branşında başarılı olan öğrencilerin, bu işi meslek olarak seçme olanakları da bulunmaktadır. Ancak sportif etkinliklerin sağlıklı, bilinçli ve organize bir şekilde yapılabilmesi için okulların bu konuda sundukları olanaklar çok önemlidir.

2.2. Sanatsal Etkinlikler

Spor etkinlikleri gibi sanat etkinlikleri de çok çeşitlidir. Müzik, resim, tiyatro, piyes, okul bandosu, heykel, el sanatları bunlardan bazılarıdır. Ayrıca bu etkinlikler de kendi içerisinde birçok çeşide ayrılmaktadır. Elbette bu etkinliklerle ilgilenme de yaşa, cinsiyete, kültürel özelliklere ve çevreye göre değişmektedir. Sanat eğitimi, çağdaşlaşma süreci içinde toplumda yetişmekte olan kuşakları her alanda yaratıcılığa yönelten ders içi ve ders dışı etkinlikler bütünüdür (Şenel, 1994: 8). Sanat; belirli kuralları, belirli ölçütleri ve belirli özellikleriyle bireylerin ve toplumların ortak dillerinden birisidir. Gerek sanatın herhangi bir alanıyla uğraşma olarak gerekse dinleyici ve izleyici olarak insanların ilgi duydukları ve boş zamanlarını değerlendirdikleri bir uğraşı alanıdır. Bundan dolayı sanat hemen hemen tüm insanların bir şekilde katıldıkları, bir kısmının meslek olarak seçtiği etkinlikleri kapsamaktadır. O halde

insanların bir kısmının meslek olarak seçtiği, bazılarının amatörece uğraştığı veya bazılarının dinleyici veya izleyici olarak katıldığı bu tür etkinlikler, küçük yaşlardan itibaren bireylerin eğitilmesini gerekli kılmaktadır. Okullarda müzik, resim, tiyatro ve el sanatlarıyla ilgili etkinlikler daha yoğunlukla yapılmaktadır.

2.3. Kültürel Etkinlikler

Ders dışı sosyal etkinlikler arasında şiir, kompozisyon, bilgi yarışmaları, ders dışı kitap, roman, dergi, gazete vb. okuma, okul gazetesi, okul yıllığı, halk oyunları gibi etkinlikler de bulunmaktadır. Genel anlamda bu tür etkinliklere kültürel etkinlikler denilmektedir. Bu tür etkinliklerin amacı; öğrencilere birlikte iş yapma alışkanlığı kazandırmak, onların genel kültürlerini geliştirmek, onlara okuma alışkanlığı kazandırmak ve kendi kültürlerini tanıtmaktır. Özellikle küçük yaşlardan itibaren çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak, okumasını sevmeyen bir toplum olarak nitelenen toplumumuzda çok önemlidir. Bunun için, Milli Eğitim Bakanlığı, okul kütüphaneleri yönetmeliğini, 1976 yılında yürürlüğe koymuştur (Tekişik ve Karabıyık, 1994: 79). Böylece öğrenciler, hem okuma alışkanlığı kazanacaklar hem de herhangi bir problemle ilgili araştırma-inceleme yapacaklardır. Ancak uygulamada okulun fizikî olanaklarının yetersizliği, okuma salonlarının olmaması, yeterince kitap bulunamaması gibi problemlerle karşılaşmaktadır.

Şiir, kompozisyon, bilgi yarışmaları ile münazaralar, tartışmalar, gerek okulların kendi içlerinde gerekse okullar arasında düzenlenmektedir. Bu tür yarışmalar, başarılı öğrencilerin ödüllendirilmesi, kendilerine güvenlerinin sağlanması, bir şeyler üretmelerine yardımcı olunması, yeteneklerinin ortaya çıkarılması, ekip olarak çalışma ve başarıya gibi yararlar sağlamaktadır (Lisonbee and Others, 2000). Ayrıca bu tür etkinlikler, öğrencileri araştırma-incelemeye, bilimsel düşünme ve çalışmaya yöneltmektedir. Bunun yanında öğrencilerin kendi kültürlerini tanımalarını ve korumalarına yardımcı olan halk oyunları ve yerel gösteriler gibi etkinlikler de öğrencilerin ilgisini çekmektedir.

2.4. Toplantılar (Törenler)

Toplantılar; okulun açılış ve kapanış toplantıları, millî ve dinî bayramlar, mahalli kurtuluş günleri, büyük adamların doğum ve ölüm günlerini anma, konferans, panel, açık oturumların izlenmesi, belirli gün ve haftaların kutlanması, bayrak törenleri, andımız, okul ve sınıf gecelerinde yapılan etkinlikleri kapsamaktadır (Binbaşoğlu, 2000: 10). Bu tür etkinliklerle öğrenciler, millî değerlerine ve cumhuriyete sahip çıkmayı, Atatürk ilke ve inkılaplarını, demokratik yaşamın kurallarını, toplum veya topluluk içerisinde üzerlerine düşen görevleri, tarihî olaylardan ders almayı, milletine faydası olan büyüklerine saygı duymayı, dinin toplumsal

yaşam üzerindeki etkilerini *vb.* öğrenirler. Ayrıca toplantılar, bilinçli bir okul kültürünün ve bir toplumu toplum yapan değerlere manevi bir bağlılığın oluşmasına yardımcı olurlar. Özellikle ilköğretim yaşamında çocuklar, cumhuriyet, demokrasi, istiklal marşı, bayrak gibi soyut kavramlarla karşı karşıya gelmektedir. Bu tür etkinliklerle öğrenciler, bu kavramların anlamını öğrenmektedirler.

2.5. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri

Rehberlik, bireylere çağdaş dünyanın ihtiyacı olan mutlu ve üretken insanlar olabilmeleri için gerekli niteliklere ulaşmaları amacıyla, uzman kişilerce yapılan yardımları içeren bir süreçtir (Kuzgun, 1999: 2). Rehberlik ve psikolojik danışma çalışmaları genellikle bireylerin işlerinde ve özel yaşamlarında mutlu olmalarına yardımcı olmak amacıyla yapılmaktadır. Her insan yaşamının her döneminde bu tür hizmetlerden yararlanmaya ihtiyaç duyabilir. Yani çocuklukta, gençlikte, yetişkinlikte *vb.* kendisini mutsuz hissettiği dönemler olabilmektedir. Bunun için rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin faaliyet alanı geniştir ve bir insanın yaşamıyla sınırlıdır.

Bireyin eğitim-öğretim döneminde de rehberlik ve psikolojik danışma gereklidir. Eğitimde bu tür hizmetler, öğrencinin eğitsel, kişisel ve mesleki sorunları ile ilgili psikolojik yardım çalışmalarını içerir (Tezcan, 1994: 248). Öğrencilerin hem kişiliklerinin sağlıklı gelişmesinde hem de akademik başarılarının istenilen düzeyde olmasında okul rehberlik hizmetlerinden bilimsel bir şekilde yararlanılabilir. Eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin amacı, öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine, eğitim sürecinden yetenek ve özelliklerine göre en üst düzeyde yararlanmalarına ve gizil güçlerini en uygun şekilde kullanmalarına ve geliştirmelerine yardım etmektir (MEB, 2001: 309).

2.6. Öğrenci Kulüpleri

Öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda bir araya gelerek tamamen kendi çabalarıyla oluşturdukları birliklere öğrenci veya ilgi kulüpleri denilmektedir. Başka bir ifadeyle; okullarda sınıf dışı eğitim etkinliklerinden bir bölümünün gerçekleşebilmesi için ortak ilgileri bulunan, istekli öğrencilerce kurulan ve bir rehber öğretmenin gözetimi altında doğrudan doğruya öğrencilerce yönetilen eğitsel kuruluşlardır (Öncül, 2000: 850). Bu kulüplerin amacı, öğrencilerin ilgi duydukları alanda yeteneklerini geliştirmeleri, boş zamanlarını verimli bir şekilde kullanmaları, bir kulübün üyesi olarak görev ve sorumluluklarını bilmeleri ve yerine getirmeleri, demokratik tutum ve davranış kazanmaları, çevreye ve topluma hizmet etmeleri ve sınıf içi çalışmaları desteklemeleridir (Holloway, 2000; Holland and Andre, 1987; Suzuki, 1998; Gifford and Dean, 1990). Okul yönetiminin ve öğretmenlerin görevi ise öğrencilerin

böyle kulüpleri kurmalarına ve katılmalarına yardımcı olmak, okulun ve çevrenin olanaklarından faydalanmalarını sağlamak ve rehberlik etmektir. Ayrıca okul yönetimi, bu tür kulüplerin etkinliklerini denetlemekle de görevlidir.

Amaçlarına ve etkinlik alanlarına göre öğrenci kulüpleri, genellikle dörde ayrılır (Binbaşoğlu, 2000: 49): Bunlardan ilki, herhangi bir akademik alana ilgi duyan ve bu alandaki bilgi ve becerisini arttırmak isteyen öğrencilerin oluşturduğu kulüplerdir ki bunlara derslerle ilgili kulüpler veya akademik kulüpler denilmektedir. Örneğin; yabancı dil, botanik, fen, matematik kulübü gibi. İkincisi, daha çok millî duyguları güçlendirmeyi amaçlayan izcilik, gençlik, kızılây vb. kulüplerdir. Üçüncüsü; okula, çevreye veya topluma hizmet etmeyi amaçlayan kulüplerdir ki bunlara hizmet ya da yardım kulüpleri denilmektedir. Bahçeyi güzelleştirme, çevreyi koruma, okulu ve çevresini tanıtmaya, yaşlılara yardım vb. kulüplerdir. Sonuncusu ise özel ilgi veya eğlence kulüpleridir ki bunlar; koleksiyonculuk, fotoğrafçılık, şiir, yayınları tanıtmaya gibi kulüplerdir. Kulüpler, rastgele öğrencilerin oluşumuyla kurulamazlar. Öncelikle amaçları, tüzüğü, programı, üyelerin nasıl oluşacağı, toplantılarının zamanı ve süresi gibi hazırlık çalışmaları yapıldıktan sonra okulun ve çevrenin olanakları ve ihtiyaçları da dikkate alınarak okul yönetiminden izin alınır. Öğrenci kulüpleri, ilgiye ve gönüllülüğe dayanması, üye sayısının sınırsız olması ve kulüplerin uzun süreli ve kalıcı olması gibi nedenlerle en önemli ders dışı etkinliklerden birisidir ve eğitsel anlamda da kuşkusuz birçok ders içi ve dışı etkinlikten daha değerlidir.

3. Okul Dışı Etkinlikler

Çocukların okul yaşamı dışında da yaptığı etkinlikler vardır. Bu etkinliklerin derslerle veya okulla doğrudan bir ilişkisi yoktur. Ancak çocuğun günlük yaşamında önemli bir yer tutan ve sosyal, ahlaki, bireysel, kültürel ve ruhsal gelişimine etkide bulunan bu tür etkinlikler, dolaylı olarak öğrencinin özellikle akademik başarısını etkilemektedirler. Bunun yanında okulda öğrenilen bilgiler, bu tür etkinliklerle uygulanma olanağı bulabilmektedir. Genel olarak çocuğun gelişimini etkileyen, çocukları yetişkin yaşamına hazırlayan, okul dışında gerçekleşen bu tür etkinliklere de okul dışı etkinlikler denilmektedir. Bu etkinlikler; ev ve sokak etkinlikleri, dinî bayramlarda yapılan etkinlikler, aileye ekonomik katkı için yapılan işler ve meslek kazanmak için yapılan işlerdir.

3.1. Ev ve Sokak Etkinlikleri

Çocuklar, okul yaşamı dışındaki zamanlarının büyük bir bölümünü ya evde ya da sokakta geçirmektedirler. Çocukların ev ve sokakta geçirdikleri zaman da gelişimlerinin ve eğitimlerinin bir parçasıdır. Onun için okul veya öğretmen ve anne-baba, çocuğun okul dışı

etkinliklerini de izleyerek çocuğun gelişiminde etkili olan bu zaman dilimini de kontrol etmelidirler. Aksi halde, çocuk yaşamını sadece zaman olarak ikiye ayırmak yerine, etkinlikler olarak da ikiye ayıracaktır. Yani çocuk okul yaşamını ve okul dışı yaşamını birbirinden farklı olarak düşünecek ve okulda farklı bir kişiliğe, okul dışında farklı bir kişiliğe bürünecektir.

Çocuğun okul dışı yaşamı denilince ilk akla gelen sokak etkinlikleridir. Sokak etkinlikleri denilince de oyun akla gelmektedir. Çocuklar, ders dışı zamanlarında çok çeşitli oyunlar oynarlar. Bu oyunların genelde iki işlevi vardır ki bunlar; toplumsallaşma ve kişilik gelişimidir. Oyun sırasında izlenen çocuğun davranışları; aldığı eğitimi, aile yapısını, içinde bulunduğu çevreyi ve ayrıca da kişilik özelliklerini ortaya çıkarmaktadır (Yalçınkaya, 1993: 42). Sokak oyunları, bireysel olmanın yanında daha çok kendi akranlarından oluşan gruplar halinde yapılan etkinliklerdir. Akran grupları; çocuğun yakın çevresini oluşturan, onun kişiliğinin oluşumunda önemli rolü olan, genellikle aynı yaş ve konumdaki üyelerden oluşan, keskin kuralları olan ve birincil ilişkilerin yaşandığı gruplardır (Tezcan, 1994: 170-171). Çocuk için akran grupları, sosyalleşmenin ve birçok toplumsal kuralın öğrenildiği önemli bir kurumdur. Genellikle çocuklar, akran grubu içerisinde eşit bir şekilde roller alırlar ve bu rolleri yerine getirmeye çalışırlar.

Çocukluğun önemli bir bölümünü oluşturan oyun, çocuğun özgürce ve dış baskı olmadan giriştiği eylemdir. Oyun yoluyla çocuk; dünya gerçeklerini anlama, bedenini ve zekâsını geliştirme, hayallerini ve düşüncelerini ifade edebilme olanağını bulmaktadır (Tezcan, 1980: 175; Yalçınkaya, 1993: 39). Böylece çocuk, yaşamla ilişkili birçok gerçeği yaparak yaşayarak oyun vasıtasıyla öğrenmektedir. Bu anlamda oyun aynı zamanda, güçlü bir eğitim-öğretim aracıdır. Çocuk en kolay ve en kalıcı davranışları oyun aracılığıyla kazanmaktadır.

Günümüzde çocuğun ev etkinlikleri denildiği zaman ilk olarak akla gelen kitle iletişim araçları ve bunların da en yaygın olanı televizyon izlemidir. Kitle iletişim araçları (özellikle televizyon) çocuklara, örgün eğitim dışında, onların toplumdan öğrenmeleri gereken bilgileri, çekici biçimde bir ses ve görüntü ile vermektedir (Tezcan, 1994: 186). Özellikle günümüz kent yaşamında kitle iletişim araçları, çocuğun toplumsallaşmasında çok etkili bir kurumdur. Çocuklar için özellikle televizyon, bir bilgi kaynağıdır, gerektiğinde eğitici, eğlendirici ve kültürünü ve diğer kültürleri öğrenmesini sağlayıcıdır (Kıncal, 2001: 187-189). Ayrıca kitle iletişim araçları, kendileri bir boş zaman aracı olmalarına rağmen diğer boş zamanı değerlendirme araçlarını (müzik, spor, sanatsal etkinlikler vb.) tanıtır. Özellikle televizyonda yayınlanan çizgi filmler sayesinde çocukların hayal dünyaları genişler ve yaratıcılıkları gelişir. Ancak aynı çizgi filmler ile çocuklarda saldırganlık, sabırsızlık, sinirlilik gibi olumsuz tutumlar da oluşmaktadır. Bunun yanında çocuklar, evde bireysel oyunlar oynamakta, küçük kardeşlere

bakmakta ve anne-babalarına ev işlerinde yardımcı olmaktadır. Evlerinde bilgisayar olan çocuklar, zamanlarının büyük bir bölümünü bilgisayar oyunları oynayarak geçirmektedirler. Ayrıca evde çocuklar, okuldaki derslerini tamamlayıcı veya bir sonraki günün derslerine hazırlık çalışmaları da yapmaktadırlar.

3.2. Dinî Bayramlarda Yapılan Etkinlikler

Dinî bayramlar, çocukların kültürel değerlerini öğrenmelerinde ve sosyal ve ahlaki gelişimlerinde önemli etkileri olan bayramlardır. Dinî bayramlar, dinî değerlerin kazanılmasının yanında kültürel ve toplumsal değerlerin kazanılmasına da olanak sağlayan özel günlerdir. Bu bayramlarda çocuklar, farklı davranışlar kazanırlar ve bu davranışlar da genellikle çocuğun mutlu olmasına yönelik davranışlardır. Manevi kültürümüzün önemli birer ögesi olan bu bayramlarda çocuklar, manevi kültürün birikmiş değerlerini öğrenirler ve kendilerinden sonraki kuşaklara da öğretirler. Ayrıca dinî bayramlarla çocuklar, yetişkin yaşamını öğrenirler.

3.3. Aileye Ekonomik Katkı İçin Yapılan İşler

Bazı çocuklar, ders dışı zamanlarında ailelerine ekonomik katkıda bulunmak amacıyla bazı işler yapmaktadırlar. Özellikle sabit bir geliri olmayan ve kentlerde yaşayan ailelerin çocukları, aile geçimine yardımcı olmak için simit satma, ayakkabı boyama, bir iş yerinde çırak olarak çalışma gibi işleri yapmaktadırlar. Özellikle kentlerde uygulanan ikili öğretim, çocukların bu tür işleri yapmalarında önemli bir etkidir. Geleneksel anlayışa sahip anne-babaların, çocuklarının yarım gün boş olduğu ve bu boşlukta kötü alışkanlıklar kazanabileceği düşüncesiyle çocuklarını bir iş yerine gönderdikleri de gözlenmektedir. Bunun yanında köylerde de çocuklar, doğrudan para getiren bir iş olmamakla birlikte okul dışı zamanlarında kendi aile işlerini yapmaktadırlar. Tarlada çalışma, hayvanları olatma gibi aile bütçesine dolaylı yardım sağlayan işleri yürütmektedirler. Bu çocuklar; erken yaşta sorumluluk alma, hayata atılma, ekonomik yaşamın kurallarını öğrenme gibi yükümlülüklerle girmektedirler. Çocuğun burada kazandığı davranışların birçoğu okulda kazandığı davranışları pekiştirmekte veya okul öğrenmelerini burada uygulamaktadır. Erken yaşta sorumluluk bilincinin oluşması, gerçek yaşamın tanınması ilk bakışta olumlu gibi görünse de bu tür işler çocuğun kaldıramayacağı yüklerin altında ezilmesine, yaşlıları gibi davranamamasına, belirli bir dönemden sonra okul yaşamından uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Ayrıca bu tür işlerde çalışan çocukların bir kısmı para kazanma, işe yarama gibi duygularla okuldan soğuyabilir; hatta okulu terk edebilirler.

3.4. Meslek Kazanmak İçin Yapılan İşler

Bazı aileler de özellikle sömestr ve yaz tatillerinde, bir meslek sahibi olması için çocuklarını bir ustanın yanına çırak olarak vermektedirler. Burada çocuk, hem işin gerektirdiği teknik bilgileri almakta hem de toplumsal, kültürel ve ahlaki kuralları usta-çırak ilişkisi çerçevesinde öğrenmektedir. Çocuğun bir işte çırak olarak çalışması, belki de gerçek yaşamla okulda öğrenilenler arasında daha kolay bağlantı kurmasını sağlayacaktır. Ancak çocuklara okul yaşamında verilen tatiller, bilimsel araştırmalar sonucunda çocuğun dinlenmesi için gerekli görüldüğünden verilmektedir. Yani çocuk, rutin bir şekilde okula gidip gelmekten, rutin ders saatlerinden ve eğitim-öğretim etkinliklerinden sıkılmaktadır. Ayrıca çocuk hem zihin hem beden ve hem de ruhsal olarak yorulmaktadır. Bu ve benzeri sebeplerle uzun süreli tatillerle çocuğun bu rutinlikten kurtulması, dinlenmesi ve tekrar öğrenmeye istekli hale gelmesi sağlanmaktadır. Bu tatillerde çalışan çocuklar, yeteri kadar dinlenememekte ve yeni bir eğitim-öğretim dönemine tam anlamıyla hazır olamamaktadırlar. Çünkü bir işten çıkıp diğer bir işe gitmektedirler. Diğer yaşlıları gibi bu tatil zamanlarını özgürce, diledikleri şeyleri yaparak geçirememektedirler. Bu durum elbette onların akademik başarılarını, kişilik gelişimlerini ve yaşama bakış açılarını olumlu veya olumsuz yönden etkilemektedir.

Sonuç ve Öneriler

Çocuğun gelişiminde ders dışı etkinlikler, ders içi faaliyetler kadar önemlidir. Ancak okullarımızda ders dışı etkinliklere yeterince yer verilmemektedir. Bunun nedenleri arasında ders içi etkinlikler programlarının çok yoğun olması, eğitim-öğretime taraf olanların ders dışı etkinlikler hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, okulların yeterince ders dışı etkinliklerle ilgili olanaklara sahip olmaması ve ders dışı etkinliklerle ilgili çok fazla bilimsel çalışmanın olmaması sayılabilir. Bunların yanında ders dışı etkinliklerin sınıflandırılmaması, gelişigüzel olarak programlarda veya uygulamalarda yer alması ve okullarda gerçekleştirilen etkinliklerin bir sistematüğının olmaması de etkendir. Ders dışı etkinlikler; düzenli, sistemli, planlı bir şekilde belirlenir ve ders içi etkinliklerle paralel olarak uygulanırsa hem çocukların gelişimine büyük katkı sağlayacak hem de eğitim-öğretimin başarısını arttıracaktır.

Bu anlamda ders dışı etkinlikleri genel olarak formal eğitimi tamamlayan etkinlikler, ders dışı sosyal etkinlikler ve okul dışı etkinlikler olarak ayırmak mümkündür. Formal eğitimi tamamlayan etkinlikler; öğrencilerin ders içinde öğrendiklerini pekiştiren, eksikliklerini tamamlayan veya bir sonraki ders içi etkinliğe hazırlayan faaliyetlerdir. Ders içi eğitim-öğretim çalışmalarını doğrudan etkileyen bu etkinlikler; ev ödevleri ve projeler, bilgisayar destekli etkinlikler, yetiştirme kursları, sınavlara hazırlık çalışmaları, belirli gün ve haftaların kutlanması ve çevre-okul gezileridir. Daha çok çocukları sosyal açıdan geliştirmeyi amaçlayan ders dışı

sosyal etkinlikler ise; sportif etkinlikler, sanat etkinlikleri, kültürel etkinlikler, toplantılar veya törenler, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanma ve öğrenci kulüpleridir. Okul dışında ve okulun sorumluluğunda olmayan; ancak çocuğun gelişiminde büyük etkisi olan okul dışı etkinlikler ise; ev ve sokak etkinlikleri, dinî bayramlarda yapılan etkinlikler, aileye ekonomik katkı için yapılan işler ve meslek kazanmak için yapılan işlerdir.

Cizelge 1: Ders Dışı Etkinliklerin Sınıflandırılması

Ders dışı etkinlikler bu şekilde sınıflandırıldıktan sonra etkinliklerin tümü veya bir kısmı eğitim, öğretim ve ders programlarında veya ayrı bir programla (örtük program) düzenlenip uygulanması sağlanabilir. Bunun ülke çapında yapılabilmesi için bakanlık bünyesinde ders dışı etkinlikler genel müdürlüğü kurulmalıdır. Buna bağlı olarak her okul, kendi gerçekleştireceği ders dışı etkinlikleri planlayıp uygulayabilmelidir. Bütün bunların yapılabilmesi için ders dışı etkinliklerin eğitim-öğretimin niteliğini arttıracacağı ve öğrencinin gelişimine katkı sağlayacağı düşüncesinin hem merkez örgütünce hem de okul yönetimi ve öğretmenlerince kabul görmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ALICIGÜZEL, İ. (1979). *İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim* (4. Baskı). İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları
- BABADOĞAN, C. (1990). Ev Ödevlerinin Eğitim Programı İçindeki Yeri. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. Cilt: 23, Sayı:2, Ankara, (s.745-767).
- BERK, L. ve GOEBLE, B. (1987). Patterns of Extracurricular Participation from High School to Collage. *American Journal of Education*. V:95, n:3, (p.468-485).
- BİLEN, M. (1990). *Plandan Uygulamaya Öğretim* (2. Baskı). Ankara: Sistem Ofset

- BİNBAŞIOĞLU, C. (2000). *Okulda Ders Dışı Etkinlikler*. MEB Öğretmen Kitapları Dizisi. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- BÜYÜKKARAGÖZ, S ve ÇİVİ, C. (1994). *Genel Öğretim Metotları* (4. Baskı) Konya: Atlas Kitabevi
- CHATCHAIKAM, E. (1998). "Participation in School Management of School Committes Affiliated to the Office of Phrao District Primary Education, Chiang Mai Province". (www.chiangmai.ac.th/abstract1998/edu980544.html).
- ÇİLİNGİR, V. (1993). İlk ve Orta Dereceli Okullarda Eğitici Çalışmalar İçerisinde Müziğin Yeri. *Çağdaş Eğitim*. Sayı:191, Tekışık Matbaası, Ankara, (s.28-29).
- DEMİRBOĞAT, A. (1991). Sporun Bireysel-Toplumsal ve Siyasal Düzeyde İşlevleri. *G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt:7, Sayı:1, İzmir, (s.145-151).
- FİDAN, N. ve BAYKUL, Y. (1994). İlköğretimde Temel Öğrenme İhtiyaçlarının Karşılanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:10, Ankara, (s.7-20).
- GHOLSON, R. E. (1985). Student Achievement and Co-Curricular Activity Participation. *NASSP Bulletin*. V:69, n:483, (p.17-20).
- GIFFORD, V. ve DEAN, M. (1990). Differences in Extracurricular Activity Participation, Achievement and Attitudes Towards School Between Ninth Grade Students Attending Junior High School and Those Attending Senior High School. *Adolescence*. V:25, (p.799-802).
- GÖDE, O. vd. (1998). Eğitimin Bütünlüğü İçinde Sporun Duygusal İstismara Uğrayan Ergenlerin Benlik Kavramlarına Etkisi. *IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*, Denizli Pamukkale Üniversitesi, (s.28-39).
- GÜRDAL, A. vd. (1998). İlköğretim Okullarında Belirli Gün ve Haftaların Kutlanmasının Eğitim Öğretime Katkısı. *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Metinleri*. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Cilt:1, Konya, (s.753-759).
- HESAPÇIOĞLU, M. (1994). *Öğretim İlke ve Yöntemleri (Eğitim Programları ve Öğretim)* (3. Baskı) İstanbul: Beta Yayıncılık
- HOLLAND, A. ve ANDRE, T. (1987). Participation in Extracurricular Activities in Secondary School: What is Know, What Needs to Be Know?. *Review of Educational Research*. V:57, n:4, (p.437-456).

- HOLLOWAY, J. H. (2000). Extracurricular Activities: The Path to Academic Success?. *Educational Leadership*. V:57, n:4.
- İŞMAN, A. ve ESKİCUMALI, A. (1999). *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*. Adapazarı: Değişim Yayınları
- KARAKÜÇÜK, S. ve EKİNCİ, G. (1995). Okulların Boş Zamanları Değerlendirme (Rekreasyon) Eğitimindeki Rolü. *Milli Eğitim*. Sayı:128, Ankara, (s.62-66).
- KEMERTAŞ, İ. (1995). *Uygulamalı Genel Öğretim Metodu*. İstanbul: Birsen Yayınevi Ltd. Şti.
- KINCAL, R. Y. (2001). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş* (4. Baskı). Erzurum: Eser Ofset
- KOCAOLUK, M. Ş. (1992). *MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliği* (4. Baskı). İstanbul: Kocaoluk Yayınevi
- KOÇAK, K. (1993). İlköğretim Kurumlarında Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi. *Çağdaş Eğitim*. Sayı:189, Tekışık Matbaası, Ankara, (s.18-25).
- KUZGUN, Y. (Editör). (1999). *İlköğretimde Rehberlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- LİSONBEE, J. A. and Others. (2000). Extracurricular Activity, Family Ecology and Child Adjustment: A Longitudinal Study Across Middle Childhood and Early Adolescence. (www.cdp.auburn.edu/conferences/extracurr.pdf)
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1989). Orta Okul ve Orta Öğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Ders Dışı Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik. *Tebliğler Dergisi*. Sayı:2300, Ankara.
- _____. (2001). Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. *Tebliğler Dergisi*. Sayı:2524, Ankara.
- _____. (1997). *Tebliğler Dergisi*. Sayı:2481, Ankara.
- MOORE, B. L. (1995). Out of Class Activities. (www.sa.psu.edu/sara/pulse/activity.shtml).
- O'BRIEN, E. and ROLLEFSON, M. (1995). Extracurricular Participation and Student Engagement. *ERS Spectrum*. V:13,n:3, (p.12-15).
- ÖNCÜL, R. (1979). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınları
- SELİNGER, M. (1999). *ICT and Classroom Management in Leask And Pachler. Learning to Teach Using ICT in the Secondary School*. Routledge Press, London.

- SENEMOĞLU, N. (1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretme Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Spot Matbaacılık
- SUZUKİ, M. (1999). Improving the Extracurricular Program at Iolani School. (www.klingenstein.org/Additional_Resources/p../suzukiproject.ht).
- ŞENEL, N. (1994). Ders Geçme ve Kredi Sisteminden Sonra Müzik Eğitimi. *Çağdaş Eğitim*. Sayı:203, Tekışık Matbaası, Ankara, (s.8-11).
- TEKIŞIK, H. H. ve KARABIYIK, E. Ü. (1994). *Milli Eğitimle İlgili Yönetmelikler*. Ankara: Gaye Filmcilik ve Matbaacılık
- TEZCAN, M. (1980). “Çocuk, Çalışma Yaşamı ve Boş Zaman Uğraşları”, *Çocuk ve Eğitim*. Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara, (s.171-190).
- _____. (1994). *Eğitim Sosyolojisi* (9. Baskı). Ankara: Zirve Ofset
- TÜRK, E. (1999). *Milli Eğitim Bakanlığında Yapısal Değişmeler ve Türk Eğitim Sistemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- YALÇINKAYA, T. (1993). Eğitimin Önemli Bir Aracı Oyun. *Çağdaş Eğitim*. Sayı:194, Tekışık Matbaası, Ankara, (s.39-43).